

Тема: Формування граматичних навичок.

Мета:

- набути декларативних знань про суть процесу засвоєння граматичного матеріалу, етапи формування граматичної навички та систему вправ;
- спрямувати студентів на творчій пошук під час практичної діяльності у школі.

Література:

- Ø Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. кол. авторів під кер. С.Ю.Ніколаєвої. - К.: Ленвіт, 2002. - 328с./ст. 72-92.
- Ø Бігич О.Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: Навчальний посібник. - К.: Ленвіт, 2006. - 200 с./ст. 60-75
- Ø Вишневський О.І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови. Київ, "Радянська школа". - 1989
- Ø Златогорская Р.Л. В помощь будущему учителю немецкого языка. - М.: "Просвещение" – 1978

План:

1. Активний і пасивний граматичний мінімум. Граматичні навички мовлення. Поняття "граматична структура" і "зразок мовлення". Етапи формування граматичної навички.
2. Ознайомлення з граматичними структурами активного граматичного мінімуму.
3. Автоматизація дій учнів з граматичними структурами активного граматичного мінімуму.

Завдання для студентів:

- вивчити базову термінологію з теми;
- конкретизувати знання про зміст навчання граматики в початковій школі;
- набути уявлення про шкільний граматичний мінімум;
- набути уявлення про одиницю навчання граматичного матеріалу;
- конкретизувати знання про етапи навчання граматики;
- конкретизувати знання про систему вправ для навчання граматики.

Понятійний апарат:

граматична компетенція
активний граматичний мінімум
пасивний граматичний мінімум
граматичні навички мовлення
граматична структура
зразок мовлення

I Активний та пасивний граматичний мінімум.

Мета навчання граматичного матеріалу іноземної мови, що вивчається, - це оволодіння граматичними навичками мовлення: репродуктивними, тобто граматичними навичками говоріння і письма, та рецептивними, тобто граматичними навичками аудіювання і читання.

Зміст навчання граматики

Граматичний матеріал	Граматичні навички
■ активний граматичний мінімум, ■ пасивний граматичний мінімум.	■ репродуктивні (говоріння, письмо), ■ рецептивні (аудіювання, читання).

В середніх навчальних закладах вивчаються не всі граматичні явища, а спеціально відібраний **граматичний мінімум**, який складається з **активного** та пасивного граматичного мінімуму:

Шкільний граматичний мінімум

Активний граматичний мінімум	Пасивний граматичний мінімум
■ для вираження власних думок в усній (говоріння) чи письмовій (письмо) формах; ■ для розуміння чужих думок, сприйнятих в усній (аудіювання) чи письмовій (читання) формах.	■ для розуміння чужих думок, сприйнятих в усній (аудіювання) чи письмовій (читання) формах.

Щоб сприймати і розуміти думки інших людей, необхідно володіти як активним, так і пасивним граматичним мінімумом.

Граматичні навички мовлення, як і всі інші, повинні характеризуватися такими ознаками, як **автоматизованість**, **звучність** та **стійкість** і формуватися поетапно.

Сформованість **репродуктивної** граматичної навички - одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки в усній та письмовій формі. Щоб здійснити свій комунікативний вибір, той, хто говорить/пише, має спочатку вибрати граматичну структуру (ГС), яка б відповідала даній ситуації мовлення. Обрану ГС потрібно оформити відповідно до норм даної мови (синтаксичні та морфологічні особливості ГС). Вибір та оформлення ГС здійснюються паралельно: засвоюючи форму, учень повинен мати певний комунікативний намір (запитати, попросити, заперечити тощо).

Сформованість **рецептивної** граматичної навички - одна з передумов функціонування вміння розуміти думки інших людей в усній та письмовій формах. В цьому випадку першою операцією у формуванні рецептивної граматичної навички є сприймання звукового або графічного образу ГС, що супроводжується розпізнаванням граматичних форм та співвіднесенням їх з певним значенням.

Граматична структура і зразок мовлення

Сприймаючи граматичну форму, ми розпізнаємо ті чи інші ознаки, що сигналізують про дану структуру; їх називають **граматичними сигналами**, а **структуру** відповідно розглядають як **механізм сигналів**, що служать для передачі певних значень.

*Кожна мовленнєва одиниця має свою структуру, яка відбиває певні зв'язки між її компонентами. Розрізняють **п'ять рівнів мовленнєвих одиниць**:*

Рівень словоформи (слово в граматичній формі)	Рівень вільного слово- сполучення	Рівень фрази / речення	Рівень понадфразової єдності (відрізок мовлення, який складається з двох або більше речень, синтаксично організований і комунікативно самостійний)	Рівень цілого тексту
--	--	------------------------------	---	----------------------------

Для навчання граматичного матеріалу вагомими є перші чотири рівні, тому що на рівні тексту навички мають вже функціонувати, а не формуватись.

Питання: Як зобразити структуру мовленнєвих одиниць різних рівнів у навчальному процесі?

Відповідь: за допомогою

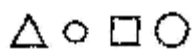
- вербальних правил (описових і правил інструкцій);
- моделей-схем і, нарешті,
- мовленнєвих зразків.

Правило-інструкція:

Щоб побудувати речення з дієсловами з відокремлюваними префіксами у Präsens, Imperfekt необхідно поставити відокремлюваний префікс в кінці речення. Приклад:...

Модель-схема:

Модель-схема ГС спеціального запитання у Present Simple (рівень фрази):

Where do you live?

Трикутник означає питальне слово, маленьке коло — допоміжне дієслово, квадрат — підмет, велике коло — першу форму смислового дієслова

Найпоширенішим способом організації одиниць мовлення з метою засвоєння їх структури є **зразки мовлення (ЗМ)**.

ЗМ - це типова одиниця мовлення, що служить опорою для утворення за аналогією інших одиниць мовлення, які мають таку саму структуру. ЗМ рівня словоформи, словосполучення і речення:

ЗМ рівня словоформи		ЗМ рівня словосполучення	
Was malst du?	1) ein Buch. 2) Eine Fahne. 3) Einen Hund	Was trinkt ihr gern?	1) kaltes Wasser. 2) Starken Kaffee. 3) Warme Milch.
ЗМ рівня фрази			
1) Ich trinke am liebsten schwarzen Kaffee. 2) Mein Bruder trinkt am liebsten warme Milch.			

Етапи формування репродуктивної граматичної навички (за підручником Бігич О.Б.)

<i>I. Ознайомлення учнів з новою граматичною структурою (ГС)</i>	
Мета: продемонструвати нову ГС, її функцію і форму	
Зміст етапу:	
1. Демонстрація вчителем нової ГС в ситуації - пояснення функції нової ГС 2. Перевірка розуміння значення нової ГС (відповіді на запитання вчителя) 3. Демонстрація графічної форми нової ГС (пояснення правил утворення, особливостей вимови, інтонування тощо) 4. Фонетичне опрацювання нової ГС (вправи в імітації)	
<i>II. Автоматизація дій учнів з новою ГС на рівні фрази</i>	
Мета - навчити учнів вживати нову ГС на рівні фрази	
Зміст етапу:	
Виконання учнями рецептивно-репродуктивних умовно-мовленнєвих вправ ■ в імітації ГС, ■ на підстановку до ГС, ■ на трансформацію ГС, ■ на завершення ГС, ■ на розширення ГС, ■ відповіді на запитання, ■ самостійне вживання нової ГС.	
<i>III. Автоматизація дій учнів з новою ГС на рівні понадфразової єдності</i>	
Мета - навчити учнів вживати нову ГС в коротких висловлюваннях монологічного і діалогічного характеру	
Зміст етапу:	
Виконання учнями рецептивно-репродуктивних умовно-мовленнєвих вправ ■ на об'єднання зразків мовлення у мікромонологі, ■ на об'єднання зразків мовлення у мікродіалогі.	

II Ознайомлення з граматичними структурами активного граматичного мінімуму.

ГС, що входять до активного граматичного мінімуму, вживаються в усіх видах МД, тому потрібно формувати як рецептивні, так і репродуктивні навички володіння цими структурами.

Мовлення за своєю природою ситуативне, отже учнів слід знайомити з новими ГС у типових ситуаціях мовлення. З цією метою можна використовувати реальні та уявні ситуації, створені різними засобами:

- ▼ за допомогою вербального опису,
- ▼ ілюстративного, предметного або дійового унаочнення.

<i>/ Ознайомлення учнів з новою граматичною структурою (ГС)</i>
Мета: продемонструвати нову ГС, її функцію і форму
Зміст етапу:
1. Демонстрація вчителем нової ГС в ситуації - пояснення функції нової ГС
2. Перевірка розуміння значення нової ГС (відповіді на запитання вчителя)
3. Демонстрація графічної форми нової ГС (пояснення правил утворення, особливостей вимови, інтонування тощо)
4. Фонетичне опрацювання нової ГС (вправи в імітації)

Фрагменти уроку:

Англійська мова.

Сьогодні ви навчитесь говорити про те, що знаходиться в зазначеному місці (на парті, на столі, у портфелі, у класі, на вулиці тощо) і чого там немає.

Зараз я розповім вам англійською мовою про те, що лежить на моєму столі. Слухайте уважно. Зверніть увагу на нове слово, яке я вживатиму на початку кожного речення.

Look here. There is a book on the desk. There is a piece of chalk on the desk. There is a ruler on the desk, too. There is no map on the desk. There is no bag on it.

Ви, напевно, звернули увагу на те, що кожне речення починається словом **there**. В англійській мові цим словом завжди починаються речення, в яких повідомляється, що щось або хтось знаходиться у певному місці. Послухайте мою розповідь удруге.

А тепер перевіримо, чи добре ви зрозуміли мою розповідь.

1) Give laconic answers to my questions.

Teacher (T): Is there a ruler or a pencil on the desk?

Pupil (P₁): A ruler.

T: Is there a bag or a ball on the chair?

P₂: A bag. Etc.

2) Translate my statements into Ukrainian.

T: There is a map on the wall.

P₁: На стіні — карта.

T: There is no picture on the wall.

P₂: На стіні немає картини.

Тепер послушайте моє твердження і скажіть, скільки в ньому наголошених слів: There is a book on the desk.

Так, правильно, два: book та desk. А яке з цих двох слів я наголошую сильніше? Desk. Цей наголос називають логічним.

А зараз ми разом скажемо, що лежить на письмовому столі. Повторюйте за мною лише ті твердження, що відповідають дійсності.

(Учитель повторює розповідь, вставляючи деякі твердження, що не відповідають дійсності.) А тепер послушайте, що є у нашій книжковій шафі, у Пінокіо в портфелі тощо.

Німецька мова.

Сьогодні ми навчимося говорити про те, що кожний з вас буде робити після уроків, завтра, наступного тижня тощо. Послухайте уважно мою розповідь.

Kinder! Heute ist Sonnabend. Wir arbeiten heute. Morgen ist aber Sonntag. Sonntags arbeite ich nicht. Am Sonntag habe ich frei. Ich werde viel Freizeit haben. Ich werde am Sonntag zum Fluß gehen. Ich werde dort in der Sonne liegen. Ich werde auch viel baden. Am Abend werde ich ins Kino gehen. Ich werde also den Sonntag gut verbringen.

Якими словами передається майбутній час?

Правильно, дієсловом **werden** та будь-яким смисловим дієсловом:

Ich werde am Sonntag ins Kino gehen.

Послухайте ще раз і визначте, на який із двох компонентів падає наголос. Тепер скажіть, що в неділю ви зробите те саме, що й я.

Lehrer (L): Ich werde den Sonntag am Fluß verbringen.

Schüler(Sch): Ich werde den Sonntag auch am Fluß verbringen. Usw.

III Автоматизація дій учнів з граматичними структурами активного граматичного мінімуму.

На етапі ознайомлення завдяки використанню кількох ситуацій мовлення і різноманітного лексичного наповнення нової ГС починає формуватися така якість граматичної навички, як **знучкість**. На етапі автоматизації вона продовжує формуватися, але основна мета цього етапу – сформувати найсуттєвішу якість навички – її **автоматизованість**. Вона формується на двох рівнях – на *рівні фрази* та на *рівні понадфразової єдності*, де крім автоматизованості, має бути сформована ще й **стійкість** навички.

<i>//. Автоматизація дій учнів з новою ГС на рівні фрази</i>	
Мета - навчити учнів вживати нову ГС на рівні фрази	
Зміст етапу:	
Виконання учнями рецептивно-репродуктивних умовно-мовленнєвих вправ ■ в імітації ГС, ■ на підстановку до ГС, ■ на трансформацію ГС, ■ на завершення ГС, ■ на розширення ГС, ■ відповіді на запитання, ■ самостійне вживання нової ГС.	

Вправи, що виконуються на рівні фрази:

Англійська мова.

Послідовність вправ у фрагменті визначена з урахуванням формальних труднощів структури "There is a book on the desk".

1) Agree with me if I am right. Say: "You are right" before the true statement or "You aren't right" if the statement is false. Do not repeat the false statement.

Example.

T: There is a ball on Sasha's desk.

P: You are right! There is a ball on Sasha's desk.

T: There is a ruler on his desk.

P: You aren't right!

T: There is a map on his desk.

P: You aren't right. Etc.

Це вправа **на імітацію ЗМ**, мовленнєве завдання учнів — погодитися з учителем (або підтвердити те, що він говорить), якщо він правий. Використовується реальна ситуація. Вправу можна виконувати хором.

2) Now I'll tell you about a thing on the desk and you'll tell me about another thing.

Example.

T: There is a ruler on Vova's desk.

P₁: There is a rubber on Vova's desk.

P₂: There is a pen on Vova's desk. Etc.

Це вправа на **підстановку у ЗМ**, яка не змінює самої ГС, замінюється лише лексична одиниця. Для полегшення дій учнів учитель може спочатку вказувати на конкретний предмет, що є на парті. Мовленнєве завдання учнів — сказати, що є на парті товариша, ситуація — та ж сама. Після висловлювання одного з учнів клас може підтвердити те, що він сказав, хором.

3) And now answer my questions. Give full answers.

Example.

T: What is there in your bag, Ihor?

P₁: There is an apple in my bag.

T: And what is there in your bag, Halia?

P₂: There is a pencil-case in my bag. Etc.

Це вправа для **навчання повної відповіді на спеціальне запитання**. Запитання формулює вчитель, а у своїй відповіді учень вживає ту саму структуру, що і в двох попередніх вправах. Мовленнєве завдання — дати відповідь на запитання, ситуація — та сама. Після відповіді одного з учнів її може прокоментувати клас:

T: What is there in your bag, Katia?

P: There is a doll in my bag.

Cl: There is a doll in Katia's bag.

4) Answer my questions. Give short answers: Yes, there is. /No, there isn't.

Example.

T: Is there a bag on the chair?

P: Yes, there is.

T: Is there a map on the desk?

P: No, there isn't.

Це вправа для **навчання відповіді на загальне запитання**. Звичайно з неї починається автоматизація. Але в даному випадку має місце інтерференція раніше вивченої ГС (Is this a bag? — Yes, it is./ No, it isn't.)

Коротку відповідь на запитання доцільно записати на дошці. Мовленнєве завдання і ситуація ті ж самі.

5) Listen to my statements. Correct me if I'm not right.

Example.

T: It seems to me (мені здається) there is a piece of chalk on the desk.

P: You aren't right. There is no piece of chalk on the desk. Etc.

Це вправа на **трансформацію ЗМ** (у даному випадку із стверджувальної форми в заперечну). Мовленнєве завдання — виправити (або спростувати) твердження вчителя (пізніше — твердження учнів).

6) Tell the class what there is in your bag if it isn't a secret.

Example.

P₁: There is a toy car in my bag.

Cl: There is a toy car in Ihor's bag.

P₂: There is a ribbon in my bag.

Cl: There is a ribbon in Halia's bag. Etc.

Це вправа на **самостійне вживання нової ГС в усному мовленні**. Мовленнєве завдання — сказати товаришам, що цікаве є у портфелі учня, ситуація - та сама.

7) And now let's write down what there is and what there isn't on the wall of our classroom.

Діти говорять, що є і чого нема на стіні у класі. Вчитель записує твердження на дошці, учні — в зошитах:

Example.

P₁: There is a map on the wall.

P₂: There is a picture on the wall.

P₃: There is no shelf on the wall.

<i>///. Автоматизація дій учнів з новою ГС на рівні понадфразової єдності</i>
<i>Мета</i> - навчити учнів вживати нову ГС в коротких висловлюваннях монологічного і діалогічного характеру
Зміст етапу:
Виконання учнями рецептивно-репродуктивних умовно-мовленнєвих вправ ■ на об'єднання зразків мовлення у мікромонологі, ■ на об'єднання зразків мовлення у мікродіалозі.

Вправи, що виконуються на рівні понадфразової єдності:

- .. об'єднання ЗМ (одноструктурних та різноструктурних) у понадфразову єдність;
- .. об'єднання ЗМ у діалогічні єдності (запитання-відповідь, твердження - твердження тощо)

8) Stand in two lines. Face each other. Tell your partner what there is in your hand.

Example.

P in Line One: There is a rubber in my hand.

P in Line Two: There is a piece a chalk in my hand.

Це вправа на **об'єднання ЗМ у діалогічну єдність твердження —твердження**. У вправі використовується прийом "рухомі шеренги" — див. опис прийому у розділі 6.7.)

9) Tell the class that you have a thing. Add what there is or there isn't on it (in it, near it).

Example.

I have a bag. There is a pencil-case in my bag. But there is no looking-glass in it.

Учні по черзі висловлюються за поданим зразком. Це вправа на **об'єднання різноструктурних ЗМ у понадфразову єдність**. Одне з висловлювань учнів записується.

Відмітимо, що в описаному комплексі вправ учні засвоюють лише дві ГС: There is a book on the desk./ There is no map on the desk та коротку відповідь на загальне запитання: Yes, there is./ No, there isn't.

Інші ГС цієї структурної групи (запитання різних типів та відповіді на них, узгодження дієслова з іменником, коли говориться про наявність кількох предметів у певному місці) потребують своїх комплексів вправ і засвоюються на наступних уроках.